

Leikki ja aikuisen rooli

- Pedatiimit varhaiskasvatuksen opettajille, sosionomeille ja lastenhoitajille
- Kolistajantien päiväkoti
- Syksy 2025
- Opettajien pedatiimi 25.9.2025
- Sosionomien ja lastenhoitajien pedatiimi 9.10.2025

Leikin perusta

Leikki ei ole pelkästään oppimista ja kehittymistä aikuisuutta varten, vaan leikki itsessään on tärkeä ja arvokas osa lapsuutta.

Yleissopimuksen lapsen oikeuksista (60/1991),
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016) näkökulmasta aikuinen ei voi sivuuttaa leikkimistä, vaan tarvittaessa lapsen tulee saada tukea leikkiin. Usein se edellyttää, että aikuinen on valmis itsekkin heittäytymään leikkiin.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa.
Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. (Lähde: Oulun varhaiskasvatussuunnitelma) (Leikki-sana 112x)

Leikki on olennaista lapsen elämässä, se ei ole ”vain leikkiä”, vaan sen kautta opettelemme monia taitoja, kuten muiden huomioonottamista, oman mielipiteen kertomista, jakamista, vuoron odottamista ja ristiriitatilanteiden selvittämistä. Varhaiskasvattajat rikastuttavat leikkiä osallistumalla, sanoittamalla ja viemällä sitä eteenpäin. Leikille mahdollistetaan tila ja välineet. Havainnoimme, suunnittelemme ja toteutamme erilaisia leikkejä ja oppimisympäristöjä yhdessä lasten kanssa. Tuemme erilaisia leikkitilanteita mallintamalla sekä sanoittamalla leikkiä. Kehumme, kannustamme ja rohkaisemme lapsia yhteisleikkeihin huolehtien, ettei kukaan jää haluamattaan yksin. (Lähde: Kolistajantien pk:n toimintasuunnitelma)

Tutkimusten mukaan kasvattajat osallistuvat usein leikkiin vain konfliktitilanteissa, jolloin kasvattajan rooli näyttyy kontrolloivana ja keskeyttävänä. Kuitenkin ohjaavien asiakirjojen tavoite on lasten ja kasvattajien yhteinen leikki. Lapsilla on oikeus fyysisesti ja emotionaalisesti läsnä olevaan kasvattajaan.

Aikuisen osallistumisella leikkiin on paljon myönteisiä vaikutuksia (Singer ym. 2014)

- **Pienten lasten (alle 3-v.)** kanssa aikuinen auttaa konkreettisemmin leikkiaiheen valinnassa, roolin ottamisessa tai esim. neuvottelutaitojen kehittämisessä
- Pienet lapset eivät kykene kannattelemaan vuorovaikutuksen jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta, minkä vuoksi aikuisen läsnäololla ja tuella on keskeinen merkitys.
- Aikuinen on leikin keskushahmo, jonka kautta lasten leikkivuorot kulkevat. Tämä ei tarkoita sitä, että aikuinen johtaa leikkiä, vaan tasapainottaa leikin rooleja, tukee yhteenkuuluvuutta ja ymmärrystä omasta toimijuudestaan.
- Eri-ikäisten leikkijöiden kesken on syytä pohtia, missä määrin leikkijät hyötyvät sosiaalisten kumppaneiden läsnäolosta. Lapsituntemus auttaa asiaa.
- Millaisia leikkimateriaaleja on ja millaisia tarjoumia leikkiin ne mahdollistavat?
- Leikkiin sitoutuminen ja leikkirauha ovat arjen ratkaisuja ja on syytä myös yhteisössä pohtia, onko leikkiin sitoutunutta aikuista ja toimintaa sopivaa keskeyttää muilla asioilla?

3-5-vuotiaiden leikki

- Leikki kehittää motorisia, sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja
- Leikissä lapsi on lähikehityksen vyöhykkeellä, eli leikkitilanteissa lapsi sitoutuu erilaisiin rooleihin ja toimii taitavammin, venyttää osaamistaan ja on motivoitunut uusien taitojen kokeilussa, jotka auttavat häntä kuulumaan ryhmään ja pysymään mukana leikissä.
- Lasten leikin havainnointi auttaa aikuista ymmärtämään leikin kulkua, miten leikki heijastelee lapsen arkea, huomaamaan asioille ja esineille annettuja merkityksiä ja tukemaan esim. ulkopuolelle jäävää lasta leikissä.
- Aikuisen rooli kulttuuristen leikin elementtien huomaamisessa ja rikastuttamisessa: millainen on esim. Isän tai äidin rooli kotileikissä?
- Aikuinen on leikin ja kehityksen mahdollistaja.
- Aikuinen luo toimintansa lomaan mahdollisuuksia lapsen toiminnalle ja toimijuudelle. Lapsi tarvitsee kehittyäkseen sekä avointa tilaa toiminnalle ja toimijuudelle että tilaa rajaavaa ja ohjaavaa struktuuria. Aikuisella on paljon valtaa säädellä näitä kumpaakin lapsen arjessa.
- Leikin hallinta tulee säilyä lapsella, mutta aikuinen säätelee toimintaansa ja lapsen toimijuudelle muotoutuvaa tilaa.
- Aikuinen voi olla leikin havainnoija ja ulkopuolinen ohjaaja ja rikastuttaja, joka luo mahdollisuuksia ja auttaa leikkiä jatkumaan havaitsemiensa tarpeiden mukaan. Turvallinen aikuinen huomaa leikissä kasvatukselliset ja opetukselliset mahdollisuuden lapsen toimijuuden tukemiseksi.
- Aikuisen tehtävä on leikkiympäristön ja mielikuvitusmaailman muokkaaja ja rakentaja.
- Vasun mukaan "oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa"
- Aikuisen konkreettinen malli ja tuki leikeissä vähenevät lapsen kasvaessa. Silti on tärkeää huomioida lapsen mahdolliset tuen tarpeet mm. tunne- ja vuorovaikutustaidoissa.
- ESIOPS:n mukaan **esiopetuksen** erityisenä tavoitteena on yhteistyössä vanhempien kanssa edistää lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla.

Leikistä

- Onko vapaata leikkiä olemassa? Ohjattu vai tuettu leikki?
- Kiireen tuntu? Siivotaanko leikit (onko leikki sotku?) Miten tuetaan pitkäkestoisia leikkejä?
- **Miten lasten osallisuus toteutuu?** Miten tartutaan lasten ideoihin ja ajatuksiin? Osallisuus ja osallistuminen eivät ole synonyymejä. Osallisuus ei edellytä aktiivista osallistumista, vaan osallisuus voi olla joko aktiivista tai passiivista toimintaa.
- Lapsella oltava mahdollisuus mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin, rauhalliseen oleiluun. Huomioidaan lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet
- Leikillisyyys kuuluu varhaiskasvatukseen: **Miten leikillinen olen ja miten olen leikillinen?** Aikuisen leikillisyyys on asenne ja mielentila, joka ennustaa luovuutta, tiimityötä ja huumoria.

OSALLISUUS
ON TIETOISTA
TOIMINTAA

LAPSET SAAVAT
KOKEMUKSIA
OSALLISUUDESTA

LASTEN
AJATUKSILLA
JA MIELI-
PITEILLÄ ON
MERKITYSTÄ

LAPSIYSTÄVÄLLINEN
TOIMINTA-
KULTTUURI

Osallisuus on lapsen oikeus, mutta sen toteutuminen edellyttää työntekijältä aktiivista asennetta ja konkreettisia tekoja sekä halua kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja ja rakenteita työssään.

Osallisena jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Tunnistetaan lasten vahvuuksia ja onnistumisen kokemuksia. Osallisuus on yhteistä suunnittelua, yhdessä tekemistä, yhdessä elämistä – jokainen on tärkeä yhteisönsä jäsen - osallisuuden taito kehittyy osallisuuden kokemusten kautta.

Lapsen kuulemiseen tarvitaan välittävä, kannustava ja turvallinen ilmapiiri. Lasten havainnointi ja kuunteleminen toteutuu osana ryhmän toiminnan suunnittelua. Osallisuutta on lasten arvostava kohtaaminen, lapsi tulee kuulluksi omissa asioissaan ja myös lapsiryhmänä.

Kaikki lähtee aikuisten luomasta toimintakulttuurista - lasten oikeuksista kerrotaan, luodaan olosuhteet ja ilmapiiri osallisuudelle myönteiseksi. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa.

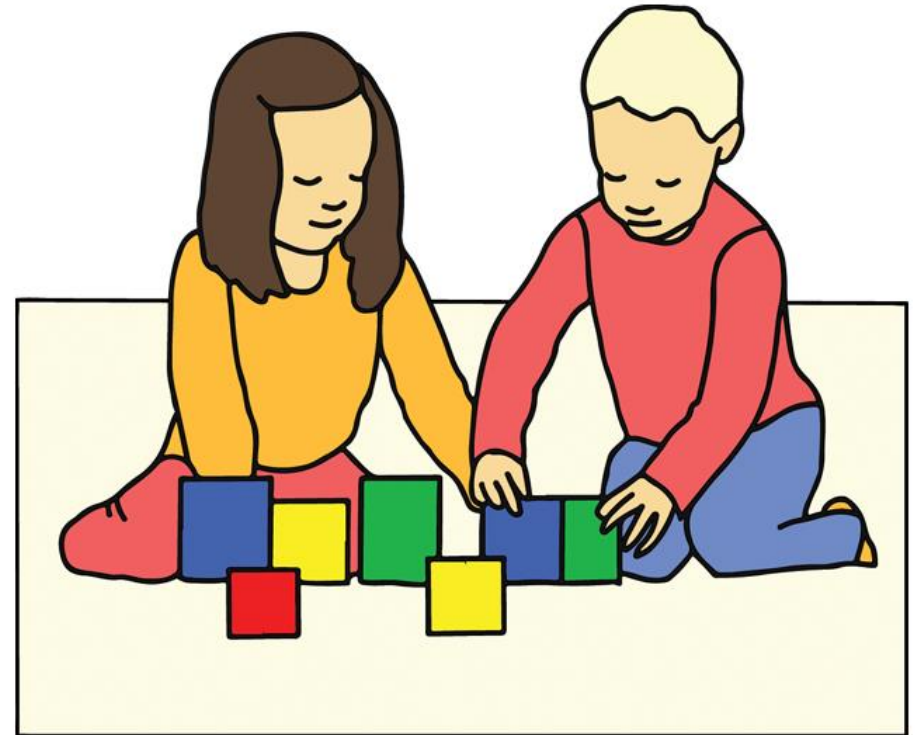

INKLUSIIVINEN, KAIKILLE YHTEINEN LEIKKI MAHDOLLISTUU, KUN AIKUINEN

- huomaa ja hyväksyy, että leikkiä voi monella tavalla
- rakentaa ja jäsentää leikin tiloja, ilmapiiriä ja siihen käytettävää aikaa
- havainnoi, ohjaa ja kannattelee jokaisen lapsen osallisuutta ja osallistumista yhteiseen leikkiin kussakin tilanteessa sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla
- arvostaa ja kunnioittaa leikin moninaisuutta.

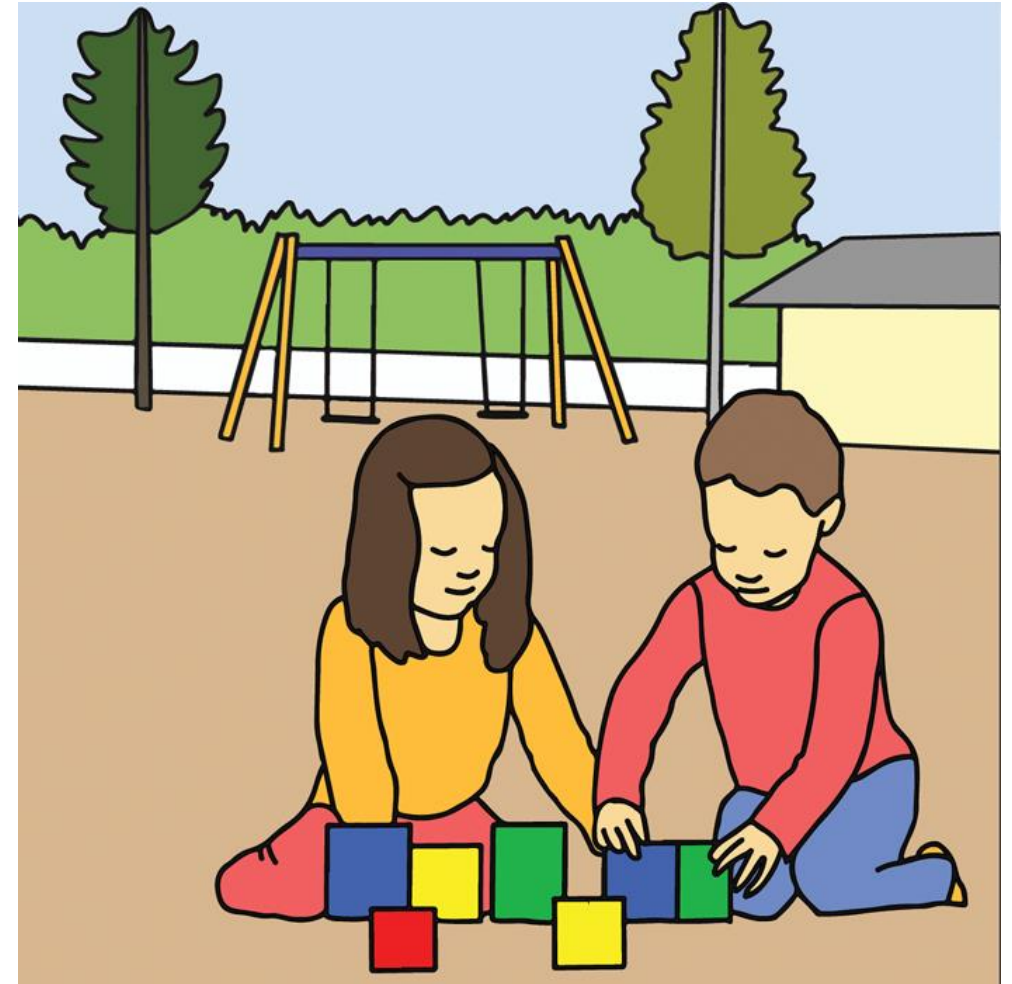
Leikki sisällä:

- joustavat lasten leikkiryhmät/-parit
- leikkivälineet innostavat leikkiin
- leikkiympäristöt/-paikat on valmiiksi mietitty leikkejä varten
- aikuinen lähellä ja läsnä
- leikkikartta/leikkitaulu
- aikuisen heittäytyminen leikkiin, annetaan tilaa, esim. tuetaan enemmän lasten ongelmaratkaisutaitoja, aikuinen jää tarkoituksella taustalle

Leikki ulkona:

- vuorovaikutus ja sosiaalisten taitojen kehitys myös ulkoleikeissä eri ympäristöissä
- kasvattajan suunnatessa pedagogisen toimintansa lasten kiinnostuksen kohteisiin, kasvattaja voi hyödyntää ulkoleikkiä merkittävänä oppimisen paikkana ja tutkivan toiminnan vahvistajana sen sijaan, että pitäisi ulkoleikkejä vain taukona pedagogiikasta ja oppimisesta
- kerrataan aikuisille pihäsäännöt, jotta osataan toimia yhdessä
- pihaa on helppo valvoa, kun näkee joka puolelle
- aikuinen lähellä / läsnä
- laminoituja leikkikortteja ulkona?
- liika varovaisuus / turvallisuus: tilannetaju?
- lelujen keräys yhdessä vanhempien/huoltajien kanssa, kun tulevat hakemaan sekä sisällä että ulkona?
- mahdollistetaan monipuolinen leikki

Aikuisen pedagogiset työtavat

Mallin antaja:

- kasvattajalla on perinteinen aikuisen rooli
- kasvattaja puhuu 70–85 % ajasta
- käsitellään aikuisen omia ajattelutapoja ja mielenkiinnonkohteita

Opettavainen kysyjä:

- kasvattaja antaa tehtäviä ja hänellä on tiedossa oikeat vastaukset, joita tulee tavoitella
- aikuisen valitsemat materiaalit ovat lasten ulottuvilla
- säännöt ja toimintatavat ovat aikuisen luomia

Materiaaliin keskittyjä:

- toiminta on aikuisen etukäteen suunnittelemaa
- lapsilla on runsaasti käytettävissä aikuisen valitsemaa materiaalia
- aikuinen suunnittelee ja valmistelee, ja lapset saavat tilan haltuun alkuvalmistelujen jälkeen
- aikuinen havainnoi toimintaa

Tarkkaileva kuuntelija:

- aikuinen hyödyntää toiminnan suunnittelussa lasten pohdintoja
- aikuinen seuraa ja tarkkailee lasten toimintaa sivummalta ja puuttuu siihen tarvittaessa

Yhteisöllisyyden rakentaja:

- aikuinen selvittää havainnoimalla, keskustellen ja saduttaen lasten kiinnostuksen kohteita
- aikuisen lisäksi lapset valitsevat ja hankkivat toimintaan tarvittavia materiaaleja
- toiminnan tulos ei ole ennalta tiedossa
- aloitteiden jakaminen, työvaiheet ja työnjako tapahtuvat vaihtelevasti tilanteen vaatimalla tavalla

Pohdittavaksi ja keskusteltavaksi:

MITEN ERI KEINAIN VOIN TUKEA ARJESSA LASTEN LEIKKIÄ JA SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MUODOSTUMISTA?

MITEN KASVATTAJANA VOIN PITÄÄ HUOLTA, ETTÄ KUKAAN EI JÄÄ VERTAISRYHMÄN ULKOPUOLELLE? MITEN PUUTUN TILANTEISIIN, JOISSA JOKU LAPSISTA SULJETAAN LEIKKIEN ULKOPUOLELLE TAI LASTA KIOUSATAAN?

MIKÄ ON MINUN KASVATTAJAN ROOLINI LEIKISSÄ?

MITEN LASTEN MIELENKIINNONKOHTEET JA VAHVUUDET NÄKYVÄT LEIKEISSÄ?

MITEN LAPSET OVAT OSALLISIA LEIKKIYMPÄRISTÖN SUUNNITTELUSSA JA ARVIOINNISSA?

MILLAINEN ON PÄIVÄKODIN PÄIVÄJÄRJESTYS LASTEN LEIKIN NÄKÖKULMASTA?

MITEN HUOMIOIN, ETTÄ JOKAINEN LAPSI SAA OSALLISUUDEN, KUULUVUUDEN JA ONNISTUMISEN KOKEMUKSIA YHTEISESSÄ LEIKISSÄ MUIDEN LASTEN KANSSA?

MITEN ILO JA HUUMORI NÄKYVÄT LEIKEISSÄ? ONKO ILO YHTEYDESSÄ LIIKKEESEEN? ONKO SURULLE JA IKÄVÄLLE SIJAA LEIKISSÄ?

MITEN HUOLTAJILLE KERROTAAN LEIKIN MERKITYKSESTÄ LAPSELLE? VOISIKO TÄTÄ LISÄTÄ?

MINKÄ VERRAN ANNAMME TILAA JA VÄLINEITÄ LIIKUNTALEIKEILLE, JOKA TARVITSEE TILAA JA AIKAA JA SAA AIKAAN PALJON ÄÄNTÄ JA METELIÄ, JOPA LEVOTTOMUUTTA?

MIKÄ LASTEN OMAEHTOISESSA, VAPAASSA LEIKISSÄ ON TÄRKEÄÄ?

MITEN LEIKILLISYYS NÄKYYPÄIVÄKODISSAMME?

MITÄ ITSENÄISEN LIIKKUMISEN RAJOITTEITA TUNNISTAMME PÄIVÄKODISSAMME OLEVAN JA MITEN NIITÄ VOISI PURKAA?

MILLAISIIN LEIKKEIHIN LIITYT ITSE MIELELLÄSI MUKAAN?

MILLAISIA LEIKKEJÄ SINUN ON VAIKEAA SIETÄÄ?

MILLAISEN LEIKIN KIELSIT VIIMEKSI?

Lähteet:

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.

Kyrönlampi, T., & Koivula, M. (2024). *Leikin lumoa: Käsikirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Santalahti-kustannus.